Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

2.11.2015

Viite: E 113/2013 Valtioneuvoston selvitys EU-lainsäädännön ja lainsäädäntöehdotusten arvioinnista Suomen kannalta

Lausunto EU-lainsäädännön ja -lainsäädäntöehdotusten arvioinnista Suomen kannalta

Yleistä

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoa koskien valtioneuvoston kanslian muistiota EU-lainsäädännön ja -lainsäädäntöehdotusten arviointiin Suomen kannalta (EUE 113/2013 vp VNK:n jatkokirjelmä). Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Uudesta yrityksiin kohdistuvasta lainsäädännöstä arviolta puolet lähtee liikkeelle EU-hankkeina. Hallituksen ohjelman ja asiassa esitetyn Suomen kannan mukaan Suomen EU-vaikuttamisen yhtenä painopisteenä on nykyistä vähäisempi, parempi ja kevyempi sääntely ja että EU-säännösten toimeenpanossa pidättäydytään kansallisesta lisäsääntelystä, joka aiheuttaisi kilpailukykyä haittaavaa taakkaa. Tavoite on tärkeä, mutta tavoitetila ei toteudu itsestään. Hyvää sääntelyä on kannustettava voimakkaammin ja huono sääntelyä on estettävä väkevämmin. Tavoitteena on, että Suomen vahvuuksista pidetään kiinni ja heikkouksista irtaannutaan. Se edellyttää varhaisen vaiheen ennakollista vaikuttamista ja hyvää yhteistyötä suomalaisten toimijoiden välillä. On tärkeää, että EU-sääntelyn vaikutuksia, tarpeellisuutta ja toimivuutta arvioidaan kaikissa sääntelyn vaiheissa suunnittelusta täytäntöönpanoon ja soveltamiseen.

EU-lainsäädännön ja lainsäädäntöehdotusten arviointi

Valtioneuvoston kanslia kartoitti heinä-syyskuussa ongelmalliseksi koettua EU-sääntelyä. Myös Suomen Yrittäjät osallistui kartoitukseen. Perusmuistion liitteenä olevassa koosteessa ongelmallisiksi koettu sääntely on jaoteltu sen mukaan, miltä osin sääntely on havaittu puutteelliseksi. Suomen Yrittäjät pitää tehtyä listausta pääosin tarkoituksenmukaisena ja on tärkeää, että kartoituksessa saatuja tietoja välitetään sekä komissiolle että samanmielisille jäsenmaille kunkin lainsäädäntöhankkeen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Haluamme kuitenkin vielä nostaa esiin muutamia havaintoja yritysten kannalta keskeisesti ongelmallisesta sääntelystä.

Työaikadirektiivi

Hallinnolliseen taakkaan liittyvän tarkastelun osalta pk-yritysten näkökulmasta käynnissä olevaan työaikadirektiivin kokonaistarkasteluun liittyy monia työnantajayrityksellä tärkeitä kysymyksiä ja on tärkeää, ettei direktiivin uudistustyön yhteydessä lisätä yritysten velvoitteita, yrityksille aiheutuvia kustannuksia tai hallinnollista taakkaa ja tätä kautta lisätä työllistämisen kynnystä.

Työaikadirektiivissä (2003/88/EY) työajan määritelmän yhteydessä (2 artikla) ei ole määritelty päivystys- tai varallaoloaikakäsitteitä eikä sitä, katsotaanko nämä luettavaksi työaikaan. EY-tuomioistuimen asiaa koskeva ratkaisukäytäntö on lisäksi tulkinnanvaraista.

Päivystysajalla tarkoitetaan ajanjaksoja, joina työntekijän edellytetään olevan työpaikalla (tai muussa työnantajan osoittamassa paikassa) ja olevan valmis työskentelemään. Päivystysaikaa on esimerkiksi yöaika, jonka lääkäri viettää sairaalassa siltä varalta, että häntä tarvitaan potilastyössä.

Nykyisessä työaikadirektiivissä päivystysaikaa pidetään unionin tuomioistuimen tulkinnan mukaan (C-303/98 SIMAP, C-151/02 Jaeger, C-14/04 Dellas) täysimääräisesti direktiivissä tarkoitettuna työaikana riippumatta siitä, tekeekö työntekijä tänä aikana työtehtäviä. Tosiasiallista työskentelyä sisältävästä päivystysajasta käytetään tavallisesti nimitystä aktiivinen päivystysaika, ja ajanjaksoon, joka ei sisällä työtehtävien tekemistä, viitataan nimityksellä päivystysaika, jona ei työskennellä.

Varallaoloaika taas vastaa ajanjaksoja, joiden aikana työntekijän ei tarvitse olla työpaikalla mutta jolloin hänen on oltava tavoitettavissa ja valmis työskentelemään. Varallaoloaikaa on esimerkiksi se aika, jonka ydinvoimalaitoksen teknikko viettää kotona mutta jolloin hänen on oltava valmis lähtemään voimalaitokselle hätätilanteen takia.

Nykyisessä työaikadirektiivissä varallaoloaikaa ei tarvitse unionin tuomioistuimen tulkinnan mukaan pitää direktiivissä tarkoitettuna työaikana. Ainoastaan aktiivinen varallaoloaika (eli aika, jona työntekijä kutsutaan töihin) on laskettava täysimääräisesti työajaksi.

Suomessa työajan käsitteestä ja varallaolosta säädetään työaikalaissa. Lisäksi päivystyksestä sekä varallaoloajasta maksettavista korvauksista säännellään pääasiassa alakohtaisissa työehtosopimuksissa.

Työaikadirektiivin uudistuksen yhteydessä tulisi määritellä työajan käsitteen yhteydessä myös varallaolon sekä päivystyksen käsitteet. Työnantajayritysten kannalta olisi suotavaa, että varallaoloajan käsitteen osalta direktiivissä myös vahvistettaisiin unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukainen linja, ettei varallaoloaikaa ole luettava työajaksi. Tämä on myös Suomessa nykyisin vallitseva käytäntö.

Suomalaisten yritysten näkökulmasta on tärkeää, että mikäli direktiivissä päädytään määrittelemään mitä tarkoitetaan ”päivystyksellä”, jätetään päivystysajan työaikaan lukemista koskevien säännösten määrittäminen edelleen jäsenvaltioiden itsensä tehtäväksi. Suomessa monilla aloilla päivystysajan korvaamisesta on sovittu työehtosopimuksella siten, että päivystysaika ei ole työaikaa. Tämän muuttaminen tulisi aiheuttamaan huomattavia kustannuksia työnantajille.

Työaikadirektiivin uudistamiseen liittyy myös EU:n tuomioistuimen työaikadirektiivin työajan määritelmää (2 artikla) ja korvaavaa lepoaikaa (17 artikla) koskevien tulkintojen toteuttaminen. Nykyisten tulkintojen, joiden mukaan työntekijän, joka yleisistä säännöistä poiketen ei ole saanut päivittäistä vähintään 11 peräkkäisen tunnin lepoaikaansa 24 tunnin jaksoa kohden, on saatava vastaava korvaava lepoaika (eli 11 tuntia) välittömästi pidennetyn työskentelyjakson päätyttyä aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia yrityksille. Asiaan on tarpeen löytää ratkaisu, joka ei kyseenalaista työaikadirektiiviä sinänsä, mutta mahdollistaa mm. terveydenhuoltopalveluiden turvaamisen koko maassa. Korvaavasta lepoajasta tulisi säätää direktiivissä siten, että työnantajan on annettava korvaava lepo työntekijälle kohtuullisen ajan kuluessa työskentelyjakson päättymisestä.

Maantieliikenteen työaikadirektiivi

Toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen riittämättömän huomioinnin osalta haluamme korostaa erityisesti koosteessa mainittua Maantieliikenteen työaikadirektiiviin (2002/15/EY, 3 artikla) perustuvaa sääntelyä, jossa asetetaan myös yrittäjäkuljettajille muun muassa työajan kirjanpitovelvoite ja työajat. Itsenäisten kuljetusyrittäjien muuhun työaikaan kuin ajoaikaan kohdistuva sääntely on karkea poikkeus yrittämisen vapaudesta. Muilla toimialoilla tällaista sääntelyä ei tunneta. Direktiivin tavoitteet kyettäisiin toteuttamaan EU:n ajo- ja lepoaikasääntelyllä.

Kotimaisessa lainsäädännössä laki yrittäjäkuljettajien työajasta tieliikenteessä (349/2013) säätää yrittäjän työajasta muun muassa seuraavaa: ”työajalla [tarkoitetaan] yrittäjäkuljettajan työn aloittamisen ja lopettamisen välistä tieliikenteen tehtäviin käytettyä aikaa, jolloin yrittäjäkuljettaja on työpaikallaan asiakkaan käytettävissä, ja tekee muita tehtäviä tai toimintoja kuin yleistä hallinnollista työtä, joka ei ole suoranaisessa yhteydessä käsillä olevaan kuljetustehtävään.

On epävarmaa, millainen lopputulos olisi saavutettavissa jos direktiivi avattaisiin. Silti on täysin selvää, että sääntely on haitallista ja tarpeetonta ja syö olennaisella tavalla yrittäjien luottamusta järjestelmän toimivuuden suhteen. Laki yrittäjäkuljettajien työajasta tieliikenteessä sekä sen taustalla oleva EU-sääntely ovat selvästi vastoin EU:n yleistä pyrkimystä vähentää yrittäjille lainsäädännöstä aiheutuvaa hallinnollista taakkaa.

Direktiivi raskaan kaluston kuljettajien ammattipätevyydestä ja ajokorttidirektiivi

Kuten muistion liitteessä on todettu, direktiivi raskaan kaluston kuljettajien ammattipätevyydestä (2003/59/EY) ja ajokorttidirektiivi (2006/126/EY) aiheuttavat edelleen osin toisiinsa nähden ristiriitaisten ikä- ja ammattipätevyysvaatimuksien vuoksi raskaan kaluston kuljettajapulaa erityisesti sellaisessa maatalous- tai muussa yritystoiminnassa, jossa tehdään lyhyitä kuljetuksia raskailla ajoneuvoilla. Direktiivin uudistuksessa tulee pyrkiä edellinen huomioiden tarkoituksenmukaiseen sääntelyyn.

EU:n tietosuoja-asetus

Koosteessa todetun tavoin, EU:n tietosuojasääntelyn yhdenmukaistaminen on tärkeä ja kannatettava tavoite. Ehdotuksessa yleiseksi tietosuoja-asetukseksi tavoite hallinnollisen taakan vähentämiseksi ei kuitenkaan näyttäisi toteutuvan. Ehdotus sisältää useita uusia velvollisuuksia ja tehtäviä rekisterinpitäjille (esimerkiksi viranomaisrekisterit ja yritysten asiakasrekisterit). On selvää, että yrityksille tulee aiheutumaan kustannuksia asetuksen sisältämien velvoitteiden noudattamisesta. Vaikuttamistyötä on siis ehdottomasti jatkettava, jotta uudistuksen taloudelliset vaikutukset ja hallinnollinen taakka eivät kasva liian suuriksi.

Liikesalaisuusdirektiivi

Muistion liitteenä olevassa koosteessa on jätetty mainitsematta Euroopan parlamentissa käsittelyssä oleva komission ehdotus direktiiviksi liikesalaisuuksien suojasta (COM (2013) 813 lopullinen). Liikesalaisuudet ja niiden riittävä suoja ovat olennaisen tärkeitä sisämarkkinoilla toimiville yrityksille. SY:n näkemyksen mukaan tavoite kehittää liikesalaisuuksien suojaa EU:n alueella on kannatettava. Liikesalaisuudet ovat erityisen tärkeitä pk-yrityksille ja uusille yrityksille, koska näillä ei ole useinkaan asianmukaista teollis- ja tekijänoikeudellista suojaa innovaatioilleen. Ehdotettava direktiivi ei kuitenkaan neuvoston yleisnäkemyksen mukaisessa muodossa välttämättä lainkaan paranna liikesalaisuuksien suojaa Suomessa, päinvastoin. Mikäli direktiivi olisi luonteeltaan selvästi minimidirektiivi, direktiiviehdotuksen suomalaista suojaa kaventavat ongelmat ja tulkinnanvaraisuudet olisivat voitettavissa. Minimisääntelyn luonteen varmistamisen tulisikin olla Suomen ensisijainen tavoite direktiiviä koskevissa neuvotteluissa. Jos Suomi voisi pitää kansallisesti voimassa pidemmälle menevää liikesalaisuuksien suojaa, direktiivin tarkoitus liikesalaisuuksien paremmasta suojasta unionissa voisi toteutua myös Suomen näkökulmasta.

Kunnioittavasti,

Suomen Yrittäjät

Atte Rytkönen
Lainsäädäntöasioiden päällikkö